

Marek Podraza

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-2889-1277

mpodraza@ur.edu.pl

Międzynarodowy Trybunał Karny a uchwała Rady Ministrów w sprawie roczystości 80. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz–Birkenau w Oświęcimiu – kazus premiera Izraela Benjamina Netanyahu

Wstęp

Kwestia odpowiedzialności jednostek w prawie międzynarodowym publicznym nie jest wcale zagadnieniem nowym, choć jej faktyczna realizacja rozpoczęła się dopiero po zakończeniu drugiej wojny światowej. Należy podkreślić, że pierwotnie państwa nie były zainteresowane tematyką związaną z pociąganiem do odpowiedzialności indywidualnej jednostek, które działały w ich imieniu. Argumentując taki stan rzeczy, wskazywano m.in. na zagrożenie dla suwerenności państwowej, dlatego też osądzenie jednostek przez długi czas było wewnętrzną kompetencją państwa. Jednak wiek XX i krwawe konflikty zbrojne przyniosły w tym obszarze zmiany¹.

Już w 1919 r., na mocy traktatu wersalskiego, próbowano wprowadzić wyłom w zasadzie, dającej wyłączność odpowiedzialności państw w kwestii pogwałcenia prawa międzynarodowego, obarczając cesarza Wilhelma II odpowiedzialnością za naruszenie moralności międzynarodowej i mocy traktatów. Jednak faktyczny okres realizacji odpowiedzialności indywidualnej za złamanie norm międzynarodowych rozpoczął się w wyniku próby rozliczenia zbrodniarzy wojennych drugiej wojny światowej. W tym celu powołano m.in. Międzynarodowy Trybunał Wojskowy (Trybunał Norymberski; do jego kompetencji należały trzy rodzaje zbrodni popełnione przez jednostki: zbrodnie przeciwko pokojowi, zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości), zajmujący się kwestią osądzenia głównych niemieckich zbrodniarzy wojennych, oraz

¹ J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2019, s. 593.

Międzynarodowy Trybunał Wojskowy Dalekiego Wschodu, który wydawał wyroki dotyczące japońskich zbrodniarzy wojennych. Wtedy też w odniesieniu do prawa, które zastosowano do czołowych zbrodniarzy wojennych, zaczęto używać określenia prawo norymberskie².

Jednym z najważniejszych etapów egzekwowania od osób fizycznych odpowiedzialności międzynarodowej było powołanie – na podstawie przyjętego 17 lipca 1998 r. Statutu Rzymskiego – Międzynarodowego Trybunału Karnego (dalej jako MTK)³. Co ważne, mimo doświadczeń związanych z funkcjonowaniem trybunałów *ad hoc*, państwa nie zdecydowały się na wzmocnienie pozycji MTK, które przejawiałoby się m.in. nadaniem mu uprawnień do poszukiwania i zatrzymywania osób oskarżonych – w tym aspekcie współpraca międzynarodowa w dalszym ciągu opiera się na zdolności państw⁴.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie kwestii związanej z przyjęciem przez Radę Ministrów w dniu 9 stycznia 2025 r. uchwały w sprawie uroczystości 80. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz–Birkenau w Oświęcimiu w odniesieniu do wydania przez MTK międzynarodowego nakazu aresztowania premiera Izraela Benjamina Netanyahu i jej ocena z perspektywy prawa międzynarodowego publicznego. W niniejszym opracowaniu zastosowano metodę analityczno-prawną i prawno-porównawczą, które umożliwiły odpowiednią interpretację przepisów międzynarodowych oraz wyciągnięcie wniosków na temat ich zastosowania.

MTK – geneza powstania, zakres kompetencji

Wydarzenia związane z drastycznym wzrostem liczby przypadków, dotyczących ciężkich i jaskrawych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego, a także problemy w zakresie powołania trybunałów dla byłej Jugosławii czy też Rwandy zakończyły się przyspieszeniem prac nad statutem MTK. Konferencja pełnomocników rządów dotycząca powołania tego sądu międzynarodowego odbyła się w dniach 15 maja – 17 lipca 1998 r. w Rzymie. Początkowo prace przebiegały dość opieszale, jednak 17 lipca 1998 r. 120 państw zagłosowało za przyjęciem Statutu Rzymskiego, który miał się stać podstawą funkcjonowania MTK. Zawarto w nim jednak zastrzeżenie, że będzie mógł on rozpocząć swoje funkcjonowanie dopiero po złożeniu 60 dokumentów ratyfikacyjnych. Dokument wszedł w życie 1 lipca 2002 r., a jego siedzibą została Haga.

² W. Góralczyk, K. Karski, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2024, s. 202–203.

³ M. Rogala, *Prezydent przed Trybunałem? Analiza skutków prawnych wydania przez Międzynarodowy Trybunał Karny nakazu aresztowania Omara al-Bashira i Muammara al-Kaddafiego*, „*Studia Prawnicze*” 2011, z. 3–4, s. 36.

⁴ A. Potyrała, *Współpraca państw z międzynarodowymi trybunałami karnymi a suwerenność. Studium politologiczno-prawne*, Poznań 2010, s. 124.

Polska ratyfikowała Statut Rzymski w 2001 r.⁵ Należy zauważyć, że powstanie MTK otworzyło nowy rozdział w rozwoju międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości, tym bardziej jeśli weźmie się pod uwagę, że dotychczasowe trybunały wojskowe powstawały z inicjatywy zwycięzców wojen światowych, zaś trybunały *ad hoc* były tworzone przez siły zewnętrzne w stosunku do konfliktu domowego, który miał miejsce w określonym miejscu i czasie⁶.

Trybunał jest kompetentny do jurysdykcji w stosunku do osób, które ukończyły 18 rok życia w momencie popełnienia zarzucanej im zbrodni i jedynie do zbrodni, które miały miejsce po wejściu w życie jego statutu, a w odniesieniu do państw, które stały się stroną Statutu Rzymskiego po tej dacie – w stosunku do zbrodni, które zostały popełnione po wejściu w życie statutu w nawiązaniu do tego konkretnego państwa. Jego jurysdykcja odnosi się do najpoważniejszych zbrodni o charakterze międzynarodowym, takich jak: ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne i agresja. Trybunał jako sąd międzynarodowy posiada osobowość prawnomiędzynarodową oraz zdolność prawną w zakresie, który jest potrzebny do wykonywania jego funkcji i osiągnięcia celów⁷. Należy zauważyć, że katalog przestępstw, które podlegają jurysdykcji MTK, został ograniczony do najcięższych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego. Z jednej strony MTK zajmuje się wąskim obszarem zbrodni, omijając niektóre inne czyny, spełniające znamiona przestępstw traktatowych, z drugiej strony nie każda zbrodnia wojenna – w zależności od skali dokonanego naruszenia – będzie przedmiotem jego zainteresowania. Co ważne, Statut Rzymski zawiera również definicje wymienionych zbrodni, co z pewnością należy uznać za czynnik pozytywny⁸. Art. 25 Statutu Rzymskiego precyzuje natomiast, które formy popełnienia czynu będą karalne i objęte jurysdykcją MTK – chodzi tu o formy zjawiskowe, tj. nakłanianie do popełnienia i pomocnictwo oraz formy stadialne tj. usiłowanie popełnienia zbrodni, dokonanie⁹.

Jak zauważa Eleonora Zielińska, „zgodnie z postanowieniami Statutu Rzymskiego MTK jest właściwy do sądzenia osób fizycznych, niezależnie od obywatelstwa, miejsca popełnienia przestępstwa, a także funkcji sprawowanych w danym państwie”¹⁰. Dodatkowo ewentualna kwestia sprawowania danej

⁵ A. Zawidzka-Łojek, A. Łazowski, B. Sonczyk, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2022, s. 259–260.

⁶ H. Kuczyńska, *Model oskarżenia przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, Warszawa 2014, s. 10.

⁷ M. Matyasik, P. Domagała, *Międzynarodowe trybunały karne oraz inne instrumenty sprawiedliwości tranzytywnej*, Warszawa 2012, s. 143–144.

⁸ P. Milik, *Komplementarność jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Karnego i trybunałów hybrydowych*, Warszawa 2012, s. 145.

⁹ K. Wierczyńska, *Pojęcie ludobójstwa w kontekście orzecznictwa międzynarodowych trybunałów karnych ad hoc*, Warszawa 2010, s. 181.

¹⁰ E. Zielińska, *Międzynarodowy Trybunał Karny. USA i UE – dwa różne podejścia*, Warszawa 2004, s. 7.

funkcji nie może wpływać na końcowy wymiar kary, zaś sama kwalifikacja czynu nie może ulec zmianie w oparciu m.in. o uznanie go za realizację planu politycznego. MTK realizuje zatem zasadę irrelewantności, którą pierwszy raz wprowadzono do międzynarodowego prawa karnego na mocy art. VII Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego z dnia 8 sierpnia 1945 r., co należy uznać za jedno z największych osiągnięć trybunałów karnych. Trybunał wykonuje swoją jurysdykcję również wobec osób, które wykorzystują swoją władzę m.in. w celach przestępczych, mimo że przyjęły na siebie szczególne zobowiązania i miały działać *pro publico bono*. Powyższe rozwiązania do dziś krytykują m.in.. Stany Zjednoczone, wskazując, że brak odpowiedniej ochrony funkcjonariuszy państwowych godzi w suwerenność państwową¹¹.

W trakcie procesu tworzenia statutu MTK wiele czasu poświęcono na wypracowanie odpowiednich rozwiązań proceduralnych, które powstały na bazie długotrwałych negocjacji, gdzie ścierały się różnego rodzaju stanowiska dotyczące wizji trybunału¹². Ściganie na płaszczyźnie międzynarodowej miało na celu dotarcie do osób, które do tej pory znajdowały się poza zasięgiem wymiaru sprawiedliwości, m.in. z powodów politycznych i immunitetów, które posiadały. Funkcjonowanie MTK miało z jednej strony zakończyć bezkarność polityków, a z drugiej strony – dać jasny sygnał ich następcom¹³.

Międzynarodowy nakaz aresztowania wydany za premierem Izraela

Zgodnie z art. 7 Statutu Rzymskiego zbrodniami przeciwko ludzkości są którekolwiek z czynów wymienione enumeratywnie w jego dalszej części. Stanowią one zbrodnie przeciwko ludzkości, o ile zostaną popełnione „w ramach rozległego lub systematycznego świadomego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej”¹⁴. Należą do nich: morderstwo, eksterminacja, niewolnictwo, deportacja lub przymusowe przesiedlenie populacji, uwięzienie lub inne ciężkie pozbawienie wolności, z pogwałceniem fundamentalnych zasad prawa międzynarodowego, tortury, zgwałcenie, zmuszanie do prostytucji, niewolnictwo seksualne, prześladowanie skierowane przeciwko dającym się wyodrębnić grupom lub zbiorowościom z powodów politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturalnych, religijnych i płci albo z innych powodów ogólnie uznanych za niedopuszczalne przez prawo międzynarodowe, uprowadzenie osób, zbrodnie

¹¹ M. Górzyńska, *Stany Zjednoczone Ameryki wobec Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Toruń 2010, s. 75–79.

¹² H. Kuczyńska, op. cit., s.11.

¹³ J. Izydorczyk, P. Wiliński, *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Kraków 2004, s. 23.

¹⁴ A. Bryl, *Zbrodnie przeciwko ludzkości w doktrynie i orzecznictwie międzynarodowych trybunałów karnych*, Warszawa 2021, s. 376.

apartheidu, inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze, podjęte w zamiarze spowodowania wielkich cierpień lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu fizycznym lub rozstroju zdrowia psychicznego. Co ważne, jedynie wskazane w powyższym przepisie zachowania są objęte właściwością MTK, zaś sprawca musi działać z zamiarem bezpośrednim dokonania tego typu zamachu¹⁵.

W oparciu o art. 58 Statutu Rzymskiego Izba Przygotowawcza posiada kompetencje do wystawienia – po rozpoczęciu śledztwa – nakazu aresztowania osoby w stosunku do której zostało wszczęte postępowanie przez prokuratora. Dodatkowo art. 89 obliguje państwa-strony do wykonania wniosku MTK w zakresie zatrzymania i dostarczenia osób¹⁶.

21 listopada 2024 r. wydany został nakaz aresztowania izraelskich polityków, w tym premiera kraju Benjamina Netanyahu. Nakaz był wynikiem działań izraelskiej armii w trakcie lądowej operacji wojskowej, przeprowadzanej na terenie Strefy Gazy, którą rozpoczęto 27 października 2023 r. po ataku Hamasu z 7 października 2023 r. Według MTK izraelski premier może być odpowiedzialny za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości, wykorzystując m.in. głodzenie cywilów jako jedną z metod prowadzenia działań wojennych oraz bierność wobec ataków na ludność cywilną. Wskazano również na przypadki prześladowania mieszkańców Strefy Gazy w oparciu o przesłanki narodowościowe i polityczne. Jednocześnie nakaz zobligował 125 państw, które są stroną Statutu Rzymskiego – w tym również i Polskę – do dokonania aresztowania poszukiwanych, a następnie przekazania ich MTK w Hadze. Należy podkreślić, że był to pierwszy w historii międzynarodowy nakaz aresztowania, wydany wobec demokratycznie wybranego przywódcy państwa tzw. Zachodu¹⁷.

Uchwała Rady Ministrów a międzynarodowy nakaz aresztowania

9 stycznia 2025 r. Rada Ministrów, w odpowiedzi na list prezydenta RP Andrzeja Dudy, wydała *uchwałę w sprawie uroczystości 80-tej rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu*. Zgodnie z jej treścią, w związku z planowanymi w dniu 27 stycznia 2025 r. uroczystościami 80. rocznicy wyzwolenia byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz–Birkenau w Oświęcimiu, wraz z obchodzonym także w tym dniu na świecie Międzynarodowym Dniem Pamięci o Ofiarach Holokaustu, rząd Rzeczypospolitej Polskiej oświadczył, że „zapewni wolny i bez-

¹⁵ J. Jurewicz, *Jurysdykcja przedmiotowa Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Łódź 2008, s. 27–28.

¹⁶ M. Płachta, *Międzynarodowy Trybunał Karny*, t. 1, Kraków 2004, s. 962.

¹⁷ M. Wojnarowicz, S. Zaręba, *Międzynarodowy Trybunał Karny ściga przywódców Izraela i Hamasu*, „Biuletyn PISM” 2024, nr 183, s. 1–2.

pieczny dostęp i udział w tych obchodach najwyższym przedstawicielom Państwa Izrael”¹⁸. Choć nazwisko premiera Izraela nie pojawiło się w jej treści, oczywistym było, że przede wszystkim odnosiła się ona do Benjamina Netyanyahu. Uchwała wywołała oburzenie znacznej części środowiska prawniczego i naukowego, protestowały również organizacje pozarządowe, zajmujące się kwestią praw człowieka. Oficjalne stanowisko w powyższej sprawie już 11 stycznia 2025 r. wydała Naczelna Rada Adwokacka. Czytamy w niej: „Naczelna Rada Adwokacka: 1. zwraca uwagę i przypomina, że zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa realizacja nakazu aresztowania wydanego przez Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze należy do sądu, a nie do Prezydenta, Rady Ministrów, Premiera czy Ministra Sprawiedliwości, a orzeczenia sądów i trybunałów międzynarodowych nie mogą być respektowane w sposób wybiórczy, 2. wskazuje, że uchwała Rady Ministrów i wypowiedzi najwyższych przedstawicieli władzy wykonawczej zakładające możliwość nierespektowania przez Polskę wiążących ją umów międzynarodowych (niezależnie od charakteru motywacji i racji, które miałyby za taką decyzją stać) podważa zaufanie obywateli do rządów prawa w Polsce oraz respektowania przez polskie władze prawa, w tym Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz orzeczeń sądów i trybunałów. Tego typu działania, zwłaszcza w okresie odbudowywania w Polsce praworządności są niezwykle groźne i szkodliwe – nawet jeżeli wynikają z obaw o bezpieczeństwo zewnętrzne Polski lub innych, pozaprawnych motywów”¹⁹.

Współpraca państw-stron Statutu Rzymskiego z MTK wynika zarówno aktów prawa międzynarodowego, jak i rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, które nadały im charakter obowiązkowy, obligując je do udzielenia mu niezbędnego wsparcia²⁰. Jak zauważa T. Stewart, wiceprokurator Międzynarodowego Trybunału Karnego, „państwa będące stronami Statutu Rzymskiego zobowiązują się do pełnej współpracy z Trybunałem w celu wspierania prowadzenia postępowań. Izba Odwoławcza jasno stwierdziła, że zobowiązanie to rozciąga się również na współpracę z prokuraturą, która jest uprawniona do występowania z wnioskiem o pomoc niezależnie od izb Trybunału. Tego rodzaju wnioski mogą obejmować szereg działań – od gromadzenia i przechowywania dowodów do wykonywania nakazów przeszukania i zatrzymania oraz zamrażania środków. Współpraca państw z Trybunałem jest niezbędna dla powodzenia naszych działań”²¹.

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/premier/uchwala-rady-ministrow-w-sprawie-uroczystosci-80-tej-rocznicy-wyzwolenia-obozu-auschwitz-birkenau-w-oswiecimiu> (data dostępu: 25.01.2025).

¹⁹ Uchwała nr 168/2025 Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 11 stycznia 2025 r., https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/big_file-uchwala-nra-z-11012025-42101.jpeg (data dostępu: 26.01.2025).

²⁰ A. Potyrała, *Unia Europejska wobec działalności międzynarodowych sądów karnych. Geneza, istota i praktyka współpracy*, Poznań 2012, s. 155.

²¹ T. Stewart, *Statut Rzymski z perspektywy urzędu prokuratora*, [w:] A. Górski (red.), *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Warszawa 2017, s. 38.

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 27 ust. 2 immunitet funkcjonariusza nie stanowi przeszkody dla wykonywania jurysdykcji MTK. Co ważne, w tym przypadku chodzi o funkcjonariuszy państw-stron, jak również i państw, które nie są stronami Statutu Rzymskiego. Z pewnością dużym problemem w egzekwowaniu międzynarodowych nakazów aresztowania jest to, że MTK nie posiada uprawnień do przymuszenia państw stron do aresztowania osoby, która objęta jest jego postępowaniem i legitymującej się stosownym immunitetem. Nie posiada więc praktycznie żadnych efektywnych środków w sytuacji, gdy państwo strona nie dochowuje swoich obowiązków dotyczących współpracy z nim, choć początkowo rozważano m.in. odpowiednią reakcję Rady Bezpieczeństwa w tym zakresie. Dodatkowo Statut Rzymski nie zawiera żadnych odniesień co do potencjalnych amnestii, abolicji czy ułaskawień, zaś samo prawo międzynarodowe z zasady ich nie zabrania. Jednak ich zastosowanie może być uznane przez MTK za brak działania, jak i brak woli rzeczywistego osądzenia danej osoby, tym bardziej jeśli zostało ono zastosowane w sytuacji toczącego się postępowania²².

Jak słusznie zauważa Karolina Wierczyńska, „art. 27 Statutu MTK wprowadza irrelevantność pełnionej funkcji dla odpowiedzialności przed MTK. Statut ma równe zastosowanie do wszystkich osób objętych jego jurysdykcją. Dodatkowo artykuł ten w ust. 2 wprowadza unikatowe, niespotykane dotąd postanowienie, w myśl którego immunitety i inne przywileje związane z pełnieniem funkcji publicznej przewidziane przez prawo krajowe lub międzynarodowe nie stanowią przeszkody, aby Trybunał mógł wykonać swoją jurysdykcję wobec danej osoby. Ustęp 2 usuwa zatem przeszkody w postaci immunitetów *ratione personae* i *ratione materiae*. (...) Co do współpracy z Trybunałem sytuacja państw stron jego statutu jest jasna. Mają one w myśl postanowień art. 86 podjąć z nim współpracę „w zakresie ścigania i osądzania zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału”. Trybunał zwraca się do państw stron z wnioskami o współpracę w trybie art. 87”²³. Głównym celem art. 27 Statutu Rzymskiego było doprowadzenie każdej osoby, która w jakikolwiek sposób uczestniczyła w popełnieniu przestępstwa. Warto zauważyć, że w przeciwieństwie do wewnętrznych systemów prawnych MTK jest uprawniony do wykonywania swojej jurysdykcji bez potrzeby oczekiwania na uchylenie immunitetu danej osoby sprawującej funkcje publiczne²⁴. Polska, jako strona Statutu Rzymskiego, zobowiązała się m.in. do zezwolenia i umożliwienia MTK wykonywania jego jurysdykcji na terytorium państwa polskiego (art. 4 ust. 2), współpracować z prokuratorem w celu zapobiegnięcia ucieczce osób, wobec których wystąpił on z wnioskiem o wydanie nakazu aresztowania na podsta-

²² K. Wierczyńska, *Przesłanki dopuszczalności wykonywania jurysdykcji przez Międzynarodowy Trybunał Karny. Studium międzynarodowoprawne*, Warszawa 2016, s. 277–278.

²³ Ibidem, s. 139.

²⁴ M. Płachta, op. cit., s. 567–569.

wie art. 58 (art. 19 ust. 8) czy też podjąć kroki w kierunku zatrzymania osoby niezwłocznie po otrzymaniu od MTK wniosku o tymczasowe aresztowanie tej osoby albo jej zatrzymanie i dostarczenie (art. 59 ust. 1)²⁵. Należy również przypomnieć, że w art. 9 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. wprost wskazano, że nasz kraj przestrzega wiążącego go prawa międzynarodowego, a artykuł ten nie bez przyczyny znalazł się w początkowej części ustawy zasadniczej.

Podsumowanie

Powstanie międzynarodowego sądownictwa karnego w XX w., nakierowanego na osądzenie osób fizycznych, odpowiadających za naruszenia w zakresie prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych, było nie tylko jednym z największych osiągnięć społeczności międzynarodowej, ale i sposobem na zapewnienie poszanowania zasad prawa międzynarodowego publicznego. Ich zwieńczeniem było utworzenie MTK z siedzibą w Hadze²⁶.

Z założenia państwa-strony Statutu Rzymskiego są zobowiązane do współpracy z MTK, a w jej zakresie mieści się również kwestia międzynarodowego nakazu aresztowania – bez względu na to, kogo on dotyczy. Jednak należy podkreślić, że dość istotną wadą MTK jest fakt, iż w przypadku braku współpracy państwa strony – jak wskazuje dotychczasowa praktyka – MTK nie posiada praktycznie żadnych możliwości działania, oprócz prawa do zgłoszenia takiego faktu Radzie Bezpieczeństwa ONZ, zaś ewentualna reakcja Rady będzie miała jedynie charakter polityczny. Pomimo tego państwa-strony w oparciu o Statut Rzymski nie mają prawa do usprawiedliwiania swojej bezczynności w sytuacji, gdy sprawca danej zbrodni posiada stosowny immunitet, gdyż nie jest on żadną przeszkodą procesową.

Rada Ministrów w uchwale z dnia 9 stycznia 2025 r. sprawie uroczystości 80. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz–Birkenau w Oświęcimiu zobowiązała się do zapewnienia wolnego i bezpiecznego dostępu i udziału w tych obchodach najwyższym przedstawicielom państwa Izrael. Z pewnością jednym z najwyższych przedstawicieli tego kraju jest premier Benjamin Netanyahu, którego nazwisko co prawda nie pada w treści uchwały, jednak to do jego osoby była ona bezpośrednio kierowana, biorąc pod uwagę fakt, że jest on poszukiwany międzynarodowym nakazem aresztowania przez MTK. Uchwałę polskiego rządu należy określić jednoznacznie krytycznie. Nie tylko stoi ona w sprzeczności z prawem międzynarodowym publicznym, ale przede wszystkim podważa zaufanie do międzynarodowego sądownictwa. Z całą stanowczością

²⁵ Ibidem, s. 1029.

²⁶ E. Karska, *Subsydiarność uchwał organizacji rządowych i pozarządowych w jurysdykcji międzynarodowych trybunałów karnych*, Wrocław 2009, s. 11.

trzeba podkreślić, że udział premiera jakiegokolwiek kraju, nawet w tak ważnych uroczystościach, nie powinien być jakąkolwiek przesłanką łagodzącą czy tym bardziej zawieszającą wykonywanie międzynarodowego nakazu aresztowania, a prawo międzynarodowe nie przewiduje w tym zakresie żadnych wyjątków. Z racji tego polski rząd, wydając tego typu uchwałę, naruszył fundament funkcjonowania MTK. Mimo wszystko należy zauważyć, że Statut Rzymski, biorąc pod uwagę dotychczasowe akty odnoszące się do funkcjonowania międzynarodowych trybunałów karnych, najpełniej wyraża obecny stan rozwoju międzynarodowego prawa karnego²⁷.

Należałoby jednak rozważyć możliwość wprowadzenia daleko idących sankcji dla państw-stron Statutu Rzymskiego, które nie decydują się na egzekwowanie międzynarodowego nakazu aresztowania. Tego typu działania osłabiają nie tylko pozycję MTK, ale przede wszystkim prawa międzynarodowego publicznego. Do tego jednak potrzebna jest zgoda poszczególnych państw, a z tym – jak pokazywała dotychczasowa praktyka – społeczność międzynarodowa może mieć największy problem.

Wykaz literatury

- Barcik J., Srogosz T., *Prawo międzynarodowe publiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Bryl A., *Zbrodnie przeciwko ludzkości w doktrynie i orzecznictwie międzynarodowych trybunałów karnych*, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa 2021.
- Góralczyk W., Karski K., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2024.
- Górski A., *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Difin, Warszawa 2017.
- Górzyńska M., *Stany Zjednoczone Ameryki wobec Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2010.
- Izydoreczek J., Wiliński P., *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Zakamycze, Kraków 2004.
- Jurewicz J., *Jurysdykcja przedmiotowa Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Wyd. UŁ, Łódź 2008.
- Karska E., *Subsydiarność uchwał organizacji rządowych i pozarządowych w jurysdykcji międzynarodowych trybunałów karnych*, Wyd. UW, Wrocław 2009.
- Królikowski M., *Odpowiedzialność karna jednostki za sprawstwo zbrodni międzynarodowej*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2011.
- Kuczyńska H., *Model oskarżenia przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Matyasik M., Domagała P., *Międzynarodowe trybunały karne oraz inne instrumenty sprawiedliwości transztywnej*, Difin, Warszawa 2012.
- Milik P., *Komplementarność jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Karnego i trybunałów hybrydowych*, Dom Wydawn. Elipsa, Warszawa 2012.
- Płachta M., *Międzynarodowy Trybunał Karny*, t. 1, Zakamycze, Kraków 2004.

²⁷ M. Królikowski, *Odpowiedzialność karna jednostki za sprawstwo zbrodni międzynarodowej*, Warszawa 2011, s. 117.

- Potyrała A., *Unia Europejska wobec działalności międzynarodowych sądów karnych. Geneza, istota i praktyka współpracy*, Wyd. Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2012.
- Potyrała A., *Współpraca państw z międzynarodowymi trybunałami karnymi a suwerenność. Studium politologiczno-prawne*, Wyd. Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2010.
- Rogała M., *Prezydent przed Trybunałem? Analiza skutków prawnych wydania przez Międzynarodowy Trybunał Karny nakazu aresztowania Omara al-Bashira i Muamara al-Kaddafiego*, „Studia Prawnicze” 2011, z. 3–4.
- Stewart T., *Statut Rzymski z perspektywy urzędu prokuratora*, [w:] A. Górski (red.), *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Difin, Warszawa 2017.
- Wojnarowicz M., Zareba S., *Międzynarodowy Trybunał Karny ściga przywódców Izraela i Hamasu*, „Biuletyn PISM” 2024, nr 183.
- Wierczyńska K., *Pojęcie ludobójstwa w kontekście orzecznictwa międzynarodowych trybunałów karnych ad hoc*, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa 2010.
- Wierczyńska K., *Przesłanki dopuszczalności wykonywania jurysdykcji przez Międzynarodowy Trybunał Karny. Studium międzynarodowoprawne*, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa 2016.
- Zawidzka-Łojek A., Łazowski A., Sonczyk B., *Prawo międzynarodowe publiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Zielińska E., *Międzynarodowy Trybunał Karny. USA i UE – dwa różne podejścia*, Inst. Spraw Publicznych, Warszawa 2004.

Summary

The International Criminal Court and the Resolution of the Council of Ministers on the 80th anniversary of the liberation of the Auschwitz–Birkenau Camp in Oświęcim – the case of Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu

Keywords: international law, International Criminal Court, Poland, Israel, international arrest warrant.

The issue of individual responsibility in public international law, although not a new issue, became an extremely important issue after the end of World War II. It led to the adoption of the Rome Statute on 17 July 1998, which established the International Criminal Court. Its jurisdiction relates to the most serious crimes of an international nature, such as genocide, crimes against humanity, war crimes and aggression. The Pre-Trial Chamber has the competence to issue, after the commencement of the investigation, an arrest warrant for the person against whom the proceedings were initiated by the Prosecutor. Additionally, Article 89 obliges the States Parties to execute the request of the ICC to arrest and surrender persons. The purpose of this article

is to present the issue related to the adoption by the Council of Ministers on 9 January 2025 of the Resolution on the 80th anniversary of the liberation of the Auschwitz-Birkenau camp in Oświęcim, concerning the issuance by the International Criminal Court of an international arrest warrant for Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu and its assessment from the perspective of public international law. The resolution of the Polish government should be clearly defined and critically. Not only does it contradict international law, but above all, it undermines trust in the international judiciary.

